

УДК 37.011.33+37.013.3

Алла НАЗАРЕНКО,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ УМІНЬ АНГЛОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Стаття присвячена проблемі формування комунікативних умінь іншомовного професійного спілкування у студентів вищих навчальних закладів. Розглядаються інноваційні методи і технології навчання студентів іншомовної комунікації в усній та писемній формах. Значна увага приділяється використанню на заняттях з англійської мови Інтернет-ресурсів, електронних посібників для формування у студентів навичок професійного спілкування. Наголошується на необхідності досконалого вивчення термінології та оволодіння навичками ведення професійної дискусії. Наводяться методи і форми використання інтерактивних технологій на заняттях з іноземної мови та аналізується їх ефективність у формуванні іншомовної комунікативної компетенції студентів.

Ключові слова: інновації, комп'ютерні технології, Інтернет-ресурси, комунікативна компетенція, інтерактивні технології.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Новітні тенденції та стратегія навчання іноземних мов (ІМ) у вищих навчальних закладах (ВНЗ) визначається потребами сучасного інформаційного суспільства до інтеграції міжособистісних і міжнародних контактів,
© Назаренко А.

які зумовлюють необхідність удосконалення практики навчання ІМ у вищій школі. Це у свою чергу вимагає не лише залучення нових знань, але й формує нові підходи до навчання, змушуючи коригувати освітній простір, навчальні програми, педагогічні технології. Провідною метою вивчення ІМ студентами стає іншомовна компетентність особистості, а кінцевим результатом – використання іноземної мови як доступного засобу спілкування і збагачення досвіду фахової підготовки. Майбутній фахівець повинен володіти іноземною мовою на рівні, що дозволяє йому активно і вільно використовувати її в сфері професійної діяльності. Для досягнення позитивного результату дуже важливо, щоб вивчення мови носило не просто поглиблений характер, а набуло професійного статусу.

Відповідно до таких документів ради Європи, як “Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання”, студент ВНЗ повинен “володіти уміннями вільно висловлюватися без суттєвої витрати часу на пошук адекватних мовних засобів у процесі досягнення ним соціальних, академічних і професійних цілей” [1, с. 24].

У зв’язку з цим перед сучасними ВНЗ ставиться завдання надати студентам мовну підготовку, адекватну вимогам сучасного економічно розвинутого суспільства; розвивати професійно спрямовані комунікативні навички майбутніх фахівців, які нададуть їм можливість успішно вести міжнародний бізнес, вільно спілкуючись англійською мовою [2, с. 51].

Фахівцю будь-якого профілю необхідно вміти здобувати професійну інформацію з автентичних першоджерел, використовувати її для вдосконалення своєї професійної діяльності.

Метою статті є визначення найбільш ефективних шляхів формування англomовного професійного спілкування у студентів ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Постановка у вітчизняній методиці питання покращення професійного іншомовного спілкування відкрита у досить великій кількості наукових досліджень, які вирішують різнобічні проблеми навчання мовлення практично для фахівців усіх галузей знань. Зокрема, це О. Б. Тарнопольський,

С. П. Кожушко, Р. Ю. Мартинова, О. П. Биконя, Г. С. Скуратовська, Н. Л. Драб, І. В. Султанова, Є. А. Насонова та ін.

Нинішній світ як у глобальному, так і в локальному вимірі змінюється. Ці зміни вимагають нових підходів до підготовки людини до життя, зокрема, засобами освіти, яка має носити інноваційний характер.

Інновація освіти – цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог [3, с. 128].

Одним із засобів оптимізації формування професійної англомовної компетенції виступають комп'ютерні технології.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях з іноземної мови є, без сумніву, потужним засобом створення специфічного мовного середовища, необхідного для ефективної організації навчальної діяльності тих, хто навчається. С. В. Козак дійшла висновку, що сформована компетентність це “здібність вільно і адекватно до умов соціально-рольових ситуацій професійної діяльності розуміти й породжувати відповідні мовленнєві висловлювання згідно з теоретичними положеннями і знаннями, що виконують інформаційно-комунікативну функцію, а також практичні вміння та навички, які опікують перцептивно-комунікативну та інтеракційно-комунікативну функції спілкування, що здійснюється за допомогою засобів іноземної мови” [4, с. 18].

Аналіз вивченої літератури та узагальнення практики дозволяють визначити дидактичні можливості інформаційних технологій в організації навчального процесу:

забезпечення гнучкості навчального процесу за допомогою варіативності, зміни змісту і методів навчання, форм організації навчальних занять, поєднання різних методик навчання для студентів різного рівня підготовки;

варіювання складності завдань, об'єму завдань та темпу їх виконання;

активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів за рахунок ігрового навчання, моделювання якісно нового типу візуалізації

навчального матеріалу, як реальних, так і віртуальних об'єктів, процесів та явищ;

організація гнучкого управління навчальним процесом на основі здійснення педагогічної корекції і безперервного зворотного зв'язку.

Важливим для професійної освіти є те, щоб навчити студента оперувати спеціальною термінологією, аргументовано висловлювати власну думку, аналізувати факти, опонувати та вміти вести дискусію. У зв'язку з цим важливого значення набуває робота з додатковими джерелами (глосаріями, енциклопедіями, словниками, базами даних, Інтернет ресурсами), що забезпечує можливість зіставлення матеріалу, його узагальнення, порівняння, аналіз, класифікація [5].

Найпростіше використання Інтернету – це використання його як джерела додаткових матеріалів для викладача та студента. Матеріали можуть бути роздруковані і використані під час традиційного заняття. У цьому випадку використовується лише незначна частина можливостей мережі. Але навіть за такого використання вивчення іноземної мови змінюється: користувач Інтернету отримує актуальну і автентичну інформацію. Найбільш повно можливості Інтернету розкриваються під час використання його безпосередньо на занятті. Викладач має пропонувати завдання, спрямовувати пошукову діяльність студентів, допомагати їм зрозуміти інформацію та спілкуватися в Інтернеті іноземною мовою. Викладач повинен бути поруч зі студентом, коли він потребує допомоги, однак не заважати йому працювати самостійно, стежити за часом, спрямовуючи роботу таким чином, щоб усі студенти були задіяні протягом усього заняття. Викладач співпрацює із студентами, використовуючи технічний засіб, що є надзвичайно привабливим для студентів.

Інформаційні технології в освіті – це не просто засоби навчання, а й якісно нові технології в підготовці конкурентоспроможних фахівців, адже в період навчання в ВНЗ закладаються основи професіоналізму, формуються вміння самостійної професійної діяльності.

Застосування електронних підручників значно полегшує організацію самостійної роботи студентів. Електронний підручник – це носій наукового змісту навчальної дисципліни, який відповідає меті

професійної підготовки майбутніх фахівців. Електронний навчальний матеріал повинен подібно до педагога наставляти та контролювати роботу студента, підказувати шляхи просування у вивченні матеріалу. Реалізувати це можливо за допомогою представлення матеріалу у вигляді порцій в різноманітній послідовності на основі інструкцій та пояснень, довідкової системи, що супроводжують матеріал та дають змогу студенту не обмежуватися логікою електронної програми, а на власний розсуд використовувати різноманітні частини матеріалу у пошуках необхідного, тим самим відбувається побудова індивідуального маршруту самостійного пізнання й самоконтролю [6]. Позитивною стороною застосування електронного підручника також є те, що відбувається адаптація навчального матеріалу до рівня знань студента, яка досягається за допомогою багаторівневої структури підручника. Електронний підручник не витісняє традиційних форм навчання, а є гармонійним доповненням до них, й також передбачає роботу студента з книгами, конспектами, вправами, завданнями тощо.

Отже, комп'ютеризація навчання іноземних мов створює умови для ефективного розв'язання цілого ряду дидактичних задач у процесі формування англомовної комунікативної компетентності:

- розширення активного і пасивного лексичного запасу через використання електронних словників та енциклопедій;

- формування вмінь і навичок різних видів читання на матеріалі автентичних англомовних Інтернет-текстів різного ступеня складності;

- удосконалення вмінь аудіювання на основі наявних у мережі Інтернет або створених викладачем і студентами аудіо- та відеоподкастів;

- удосконалення вмінь монологічного і діалогічного мовлення у процесі створення подкастів, обговорення у чатах і спілкування електронною поштою;

- удосконалення вмінь писемного мовлення (blog, wiki, email);

- розвиток умінь самостійно здобувати знання, обробляти інформацію англійською мовою, що сприяє, у свою чергу, розвитку критичного мислення та формуванню компетенції навчатися протягом життя [7].

Ураховуючи всі переваги й можливості сучасних інформаційних технологій, не варто забувати, що комп'ютер, здійснюючи цілу низку функцій навчання, все ж таки не може повністю замінити викладача іноземної мови. Комп'ютер не потрібно протиставляти викладачу, а використовувати його як засіб підтримки його професійної діяльності.

Сьогодні у практиці підготовки студентів ВНЗ поряд із традиційними методами навчання досить широко застосовуються інноваційні, вагому роль серед яких відіграють інтерактивні технології навчання, що стимулюють пізнавальну діяльність студентів, вони будуються в основному на діалозі, який передбачає вільний обмін думками про шляхи вирішення тієї чи іншої проблеми та характеризуються високим рівнем активності студентів.

Важливого значення набувають такі форми поширеного діалогу викладача зі студентською аудиторією, як висування тези й антитези, розігрування ситуаційних і ділових ігор, проведення дискусій з наперед визначеної проблеми, робота в режимі запитання – відповідь, аналіз серії можливих відповідей та використання методів розвитку творчих здібностей.

О. І. Пометун та Л. В. Пироженко визначили умовну робочу класифікацію інтерактивних технологій за формами навчання (моделями). Вони розподіляють їх на групи залежно від мети та форм організації навчальної діяльності:

- інтерактивні технології кооперативного навчання;
- інтерактивні технології колективно-групового навчання;
- технології опрацювання дискусійних питань [8].

Інтерактивні технології кооперативного навчання включають в себе роботу в парах, ротаційні (змінювані) трійки, робота в малих групах (3–5 учасників) для вирішення складних проблемних ситуацій, що потребують колективного розуму, набуття навичок у спілкуванні та співпраці.

Важливими моментами групової роботи є опрацювання змісту і подання групами результатів колективної діяльності. Залежно від змісту та мети навчання можливі різні варіанти організації роботи груп,

такі як “Діалог”, “Синтез думок”, “Спільний проект”, “Пошук інформації”, “Коло ідей” та “Акваріум”.

Їх суть полягає в спільному пошуку групами узгодженого рішення, вирішення гострих суперечливих питань, створення списку ідей та залучення всіх учасників до обговорення поставленого питання, командний пошук інформації (зазвичай тієї, що доповнює раніше прочитану викладачем лекцію або матеріал попереднього заняття, домашнє завдання), а потім відповіді на запитання.

Наступною групою інтерактивних форм є технології колективно-групового навчання. До цієї групи належать інтерактивні технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всіх студентів: обговорення проблеми в загальному колі, “Мікрофон”, “Незакінчені речення”, “Мозковий штурм”, “Ажурна пилка”, “Вирішення проблем”.

Такі інтерактивні форми роботи сприяють не лише формуванню мовленнєвих навичок, а й розвивають уміння прийняття рішення та обґрунтування своєї позиції в умовах обмеженого часу.

Погоджуючись з Л. М. Дембовською, Я. М. Козіною [9], найефективнішими вважаємо технології опрацювання дискусійних питань. Майбутні фахівці опановують програмний матеріал шляхом опрацювання навчально-методичної літератури, інтенсивного використання інформаційних технологій, таких як відповідні сайти Інтернету. Під час практичних занять використовуються такі сучасні методи як дискусія, дебати, і робота в групі. Групова дискусія підвищує мотивацію та особисту залученість учасників у вирішення обговорюваних проблем. Тут їм доводиться не лише використовувати знання іноземної мови, але й формулювати власні думки, знаходити засоби для відстоювання своїх позицій. З одного боку, дискусія сприяє розвитку лексичних, граматичних, логічних навичок, з іншого – спонукає студентів прислухатися до висловів, розвиваючи тим самим навички розуміння на слух. Найбільш ефективними вважаємо такі методи:

1. Метод ПРЕС. Метод навчає виробляти й оформлювати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стилістичній формі, переконувати інших.

2. Займи позицію. Цей метод демонструє різноманіття поглядів на проблему, що вивчатиметься, або після опанування студентами певною інформацією з проблеми й усвідомлення ними можливості протилежних позицій щодо їх вирішення.

3. Зміни позицію. Така технологія також дає можливість обговорити дискусійні питання за участі всіх учасників. Метод дозволяє стати на точку зору іншої людини, розвивати навички аргументації, активного слухання.

4. Неперервна школа думок (Нескінчений ланцюжок). Одна з форм обговорення дискусійних питань, метою якої є розвиток у студентів навичок прийняття особистого рішення та вміння аргументувати свою думку.

5. Дискусія є важливим засобом пізнавальної діяльності, сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички аргументації та відстоювання своєї думки, поглиблює знання з обговорюваної проблеми.

6. Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу. Її метою є отримання студентами навичок публічного виступу, дискутування, захисту власної позиції.

7. Дебати. Один з найбільш складних способів обговорення дискусійних проблем. У дебатах поділ на протилежні точки зору набуває найбільшої гостроти, оскільки студентам необхідно довго готуватись і публічно обґрунтовувати правильність своєї позиції.

На нашу думку, до ефективних технологій навчання студентів також можна віднести: “Навчання у співробітництві”, “Круглий стіл”, “Дослідницька робота”, “Інтерв’ю”, “Аналіз ситуацій”, імітаційне моделювання [9].

Отже, сучасний фахівець в ідеалі не лише повинен бути професіоналом в обраному полі діяльності, але й мати ґрунтовну гуманітарну підготовку і досить високий рівень розвитку загальної культури, опанувати культуру праці, культуру самоорганізації, культуру ділового спілкування. Саме знання іноземної мови допомагає зробити цей процес плідним, своєчасним, формує фахівця, конкурентоспроможного на світовому ринку праці. У зв’язку з цим, завдання викладача

іноземної мови є розвиток культурної ділової компетентності у такій мірі, щоб майбутній спеціаліст міг грамотно орієнтуватися в потоці штампів та відточених фраз про високі гуманні ідеали свого англомовного співрозмовника й умів відстояти свою позицію.

У зв'язку з викладеним вище, виникає необхідність пошуку найбільш ефективних шляхів формування вмінь англомовного професійно орієнтованого говоріння студентів ВНЗ. Серед таких шляхів ми визначаємо новітні технології навчання. Дослідники цього питання називають технології навчання сукупністю прийомів, дій, які виконуються у певній послідовності та допомагають реалізувати методи навчання, які забезпечують реалізацію певного підходу до навчання [10, с. 75]. Отже, необхідно знайти такі універсальні методи навчання ІМ, які дозволять досягти більш високого рівня підготовки майбутніх фахівців шляхом інтеграції мовної та професійної сфер.

Висновки. На нашу думку, для ефективного формування у студентів ВНЗ вмінь англомовного професійного спілкування потрібно реалізувати всі складові компоненти змісту освіти через систему не лише традиційних, а й інноваційних методів, засобів та технологій навчання.

Перспективними вважаємо подальші розвідки в галузі інновацій у навчанні іноземних мов у середній та вищій ланці вітчизняної освіти.

Список використаної літератури

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. вид. доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Драгомирова І. Концептуальні аспекти формування сучасного спеціаліста / І. Драгомирова // Вища школа. – 2002. – № 2–3. – С. 49–52.
3. Дембовська Л. М. Інновації у викладанні іноземних мов в умовах глобалізації освіти / Л. М. Дембовська, Я. М. Козіна // Международное сотрудничество в образовании в условиях глобализации : материалы второй международной научно практической конференции. Часть 1. – Симферополь : ДИАЙПИ, 2013. – С. 125–134.

4. Козак С. В. Формування іномовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців морського флоту : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти” / С. В. Козак. – О., 2001. – 20 с.
5. Азарова Н. В. Використання інформаційних технологій навчання у вищих юридичних закладах освіти [Електронний ресурс] / Н. В. Азарова. – Режим доступу : <http://intkonf.org>
6. Портал сучасних педагогічних ресурсів: Пашивкіна К. В., Мартиненко М. Ю. Організація самостійної роботи студентів у ВТНЗ засобами інформаційних технологій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intellectinvest.org.ua>
7. Ярова О. Б. Формування англомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей засобами електронної комунікації. [Електронний ресурс] / О. Б. Ярова. – Режим доступу : <http://intkonf.org>
8. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : метод. посібник / Авт. укл. : О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : АПН, 2002.
9. Дембовська Л. М. Роль учителя-філолога у контексті глобальних комунікативних процесів / Л. М. Дембовська, Я. М. Козіна // Іноземні мови в школах України : науково-методичний журнал № 6 / за ред. В. М. Буренко. – Київ : ДІВПВ “Педагогічна преса”, 2014. – С. 2–8.
10. Новые педагогические технологии в системе образования : учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, В. М. Моисеева, А. Е. Петров ; под ред. Е. С. Полат. – М. : Издательский центр “Академия”, 2002. – 272 с.

Рецензент – кандидат філологічних наук Дембовська Л. М.

Назаренко А. Г. Формирование у студентов умений англоязычного профессионального общения с использованием инновационных методов и технологий обучения

Статья посвящена проблеме формирования коммуникативных умений иноязычного профессионального общения у студентов высших учебных заведений. Рассматриваются инновационные методы и технологии обучения студентов иноязычной коммуникации в устной и письменной формах. Значительное внимание уделяется использованию на занятиях по английскому языку Интернет-ресурсов, электронных пособий для формирования у студентов навыков профессионального общения. Подчеркивается необходимость совершенного

овладения терминологией и навыками ведения профессиональной дискуссии. Приводятся методы и формы использования интерактивных технологий на занятиях по иностранному языку, а также анализируется их эффективность в формировании англоязычной коммуникативной компетенции студентов.

Ключевые слова: *инновации, компьютерные технологии, Интернет-ресурсы, коммуникативная компетенция, интерактивные технологии.*

Nazarenko A. G. Developing of students' professional communication skills using innovative methods and technologies

The article focuses on innovative methods and technologies of teaching foreign languages at universities. The topic is relevant because professional communication in various spheres of modern society demands not only special knowledge in particular sphere but also communication skills for mutual understanding between representatives of different cultures. Professional communication belongs to special forms of social communication. Its major purpose in the sphere of professional interrelation is establishing and development of professional co-operation.

The research aims at clarifying of effectiveness of various innovative methods and technologies of teaching foreign languages.

Methods and technologies of teaching oral and written communicative skills are under consideration. Great attention is paid to usage of the Internet-resources, other computer technologies, electronic books at foreign language classes. Necessity of proper learning of terminology and development of professional discussion skills is stressed.

The Internet is considered not only the source of various information, the source of authentic professional materials, but also a possibility of developing oral and written communication skills.

Also methods and forms of using interactive technologies are described and analyzed; particular examples of nontraditional structures of foreign language classes and their effectiveness for developing communication skills are under consideration. These methods include collective work as well as individual participation.

Out of all new teaching technologies interactive ones are considered to be the most effective for communicative purposes. The whole unity of these technologies can be divided into following three groups: a) interactive technologies of co-operative study; b) interactive technologies of collective study; c) technologies of problems discussing. The last mentioned group of technologies is considered to be the most effective. This group includes the whole range of various methods of interactive study, such as “press”-method, “take a position”, “discussion”, “talk-show style”, “debates”, “interview” etc.

Modern conditions of globalization of economical and social life define the major task of foreign language teacher as developing of cultural and business competence of university students to such a degree which gives the future specialists confidence and capability to solve various professional problems.

As conclusion we can affirm that for development of students’ professional communication skills the whole system of not only traditional but also innovative methods and technologies of teaching foreign languages should be realized.

Keywords: *innovation, computer technologies, Internet-resource, communicative competence, interactive technologies.*